

Návrh pro konceptualizaci primární prevence Zlínského kraje

Témata/okruhy primární prevence Zlínského kraje

Podpora rodinného soužití

- zvýšení porodnosti
- výchova směrem k (fungujícím partnerským/ rodičovským) vztahům
- stabilita rodinného zázemí
- vzdělávací aktivity na podporu partnerských, rodičovských a rodinných vztahů
- aktivity v rodinných a mateřských centrech
- posílení hodnoty rodiny
- vzdělávání a osvěta

Sladování práce a soukromí

- flexibilní formy práce
- zohlednění digitalizace
- informovanost a poradenství pro zaměstnavatele i zaměstnance
- inspirace formou příkladů dobré praxe
- oceňování a medializace zaměstnavatelů s prorodinnou strategií ve firmě
- stabilizace lidí v regionu

Prorodinné a komunitní aktivity

- posílení komunitního života
- mezigenerační dialog
- volnočasové aktivity pro rodiny
- prevence sociálního vyloučení seniorů
- podpora dobrovolnictví
- propagace komunitních akcí

Úvod

Zlínský kraj má, jako ostatně každý kraj, určitá specifika, která je zapotřebí v rámci primární prevence zohlednit. Patří k nim silný vztah k tradicím a místním zvyklostem, sounáležitost mezi obyvateli i významná religiozita obyvatel. V posledních letech však dochází k poklesu počtu obyvatel, vystěhovávání zejména mladých lidí do okolních regionů za lepším pracovním uplatněním a stárnutí obyvatel kraje. Postupně i sem navíc pronikají trendy ovlivňující chápání rodiny a jejího tradičního složení. To vše může mít vliv i na sociální stabilitu, osobní spokojenost, štěstí a kvalitu života obyvatel.

Základní strategický materiál pro uchopení primární prevence ve Zlínském kraji představuje dokument „Koncepce rodinné a seniorské politiky pro období 2020–2022“ (dále jen „Koncepce“). Hlavním cílem této Koncepce je zvýšení kvality života rodin a seniorů Zlínského kraje. Koncepce zahrnuje nastavení opatření pro posílení role rodiny a mezigeneračních vazeb, aktivní přípravu na stáří, vytvoření systému podpor a zlepšení úrovně služeb pro seniory, zvýšení informovanosti a osvěty o rodině a stáří, při zohlednění současných společenských, ekonomických, politických a technologických trendů (*Koncepce rodinné a seniorské politiky pro období 2020–2022, 2019*).

Účelem tohoto „Návrhu pro konceptualizaci primární prevence Zlínského kraje“ je nabídnout hlavní témata a okruhy primární prevence, na něž by bylo příhodné se zaměřit, hlouběji je propracovat a vzájemně provázat. Témata a okruhy byly navrženy odborníky a členy Regionální platformy rodinné politiky Zlínského kraje. Pracovalo se technikou tzv. Myšlenkových map¹. Klíčová témata z myšlenkové mapy byla následně dále rozpracována.

---

¹ Poznámka: **Myšlenková mapa** (někdy také mentální mapa) je grafické uspořádání klíčových slov, doplněné obrázky vyznačující vzájemné vztahy a souvislosti. Může být využívána mimo jiné k řešení problémů. [online](cit. 5. 3. 2022). Dostupné z: [Myšlenková mapa – Wikipedie \(wikipedia.org\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Myšlenkov%C3%A1_mapa)

Vymezení primární prevence z pohledu odborníků kraje a regionální platformy

Na primární prevenci můžeme nahlížet jako na soubor intervencí, jejichž cílem je zamezit či snížit výskyt a šíření rizikového chování. Podstatou primární prevence je předcházení vzniku rizikového chování a situací u osob, u kterých se ještě rizikového chování nevyskytlo (*Primární prevence, 2019*).

Pro účely tohoto dokumentu rodinu chápeme jako společenství lidí, kteří jsou svázáni příbuzenskými vztahy, ať už danými formálně uzavřením manželství/partnerství nebo spojením lidí, kteří spolu pečují o děti ať vlastní, svěřené či adoptované nebo o své rodiče, prarodiče, poskytují si emoční, sociální a materiální podporu.

Při tvorbě efektivních programů primární prevence má zásadní význam znalost rizikových faktorů a období, která mohou narušit zdravé fungování rodinného systému, zároveň hledat a posilovat protektivní faktory (*Stav české rodiny, co ji chrání a ohrožuje, 2016*).

V rámci primární prevence je cílem rodinné politiky prevence jevů, které ohrožují stabilitu a soužití těchto rodin.

1 Podpora rodinného soužití

Mezi hlavní cíle oblasti Podpora rodinného soužití patří podpora stabilního rodinného zázemí, zvýšení natality – porodnosti, rozvoj partnerských a rodičovských kompetencí tak, aby se dětem dostalo vhodného prostředí k růstu a zrání. Díky tomu budou děti samy v dospělosti motivovány k zakládání rodin a k rodičovství, a bude tak zajištěno kontinuální fungování společnosti.

V rámci primární prevence ve spolupráci s MŠMT i v rámci MPSV se ukazuje jako vhodné se zaměřit **na výchovu a vzdělání směrem ke vztahům, posílit význam a hodnotu rodinného soužití a motivovat k plánování rodičovství.** Statistiky ukazují, že se 25 % dětí narodí mimo formálně uzavřený vztah. Navíc se rozvádí průměrně každé druhé manželství (v roce 2020 v celé ČR bylo rozvedeno téměř 48 % manželství, ve Zlínském kraji bylo v roce 2020 rozvedeno 41 % manželství, blíže viz příloha č. 1–3)². To vede mimo jiné k tomu, že se v rozpadlém soužití nerodí původně plánovaný počet dětí a je ohroženo spokojené prožití dětství u těch, které pár na svět přivedl. Pokud však děti prožijí spokojené dětství, je to silnou motivací k založení vlastní rodiny v budoucnu. Rodičovství se tak stává zdrojem osobní hodnoty a smysluplnosti života.

---

² Bližší údaje za celou ČR a Zlínský kraj pro období 2000–2020 viz příloha č. 1–3.

Údaje byly poskytnuty zaměstnankyní Českého statistického úřadu Ing. Leonou Tolarovou.

Dále se jeví jako důležitá **osvěta a podpora partnerských a rodičovských kompetencí**. Nástrojem podpory může v tomto případě být **organizace workshopů, besed aj.** (on-line i prezenčních) pro širokou i odbornou veřejnost.

Mezi **možná témata osvěty**, workshopů, besed aj. patří následující:

Pro žáky a studenty na ZŠ a SŠ ve spolupráci s MŠMT

- výchova ke zdravým vztahům
- upevnění hodnotového systému – vzhledem k budoucímu rodičovství
- přínos pro společnost: co dělají ostatní pro mě, co budu dělat já pro společnost – podpora dobrovolnictví – mezigenerační soužití

Pro rodiče, pěstouny:

- rozvoj rodičovských kompetencí – respektující výchova, láskyplné hranice
- potřeby předškolních dětí, období socializace nástupu dětí do MŠ, příprava dětí na dobrý start a adaptaci na ZŠ
- komunikace s dospívajícími dětmi a rady rodičům pro období dospívání v rámci prevence závislostního chování, informace ohledně bezpečného používání IT

Pro partnery a manžele:

- vývoj manželství v čase
- krize jako normální součást života
- předcházení rozvodové situaci: proč se nerozvádět
- komunikace, pravidla konstruktivní hádky
- sex jako součást vztahu

Pro rodiny se specifickými potřebami:

- rodiny s hendikepovanými dětmi a dospělými, neformálně pečující a „sendvičová“ generace – jak předcházet vyhoření
- specifika patchworkové rodiny
- samoživitelé – jak uchopit roli jednoho rodiče, prevence paternalizace

K podpoře rodinného soužití může přispět i včasná nabídka pomoci a podpory. Období po narození dítěte bývá obdobím sice šťastným, ale také obdobím stresujícím, může přijít první vážná krize ohrožující partnerský vztah. V tuto chvíli je důležitá dostupnost neformální pomoci a podpory. Dítě potřebuje dostupnou pečující osobu. Tato pečující osoba, nejčastěji matka, může být ohrožena ztrátou sociálních kontaktů, únavou. Specifickou situací, a bohužel častou, je také to, když rodič zůstane po rozpadu vztahu na výchovu dětí sám. Další krize rodiny může přijít, nastane-li situace, kdy je třeba starat se o duševně či somaticky nemocného.

V rámci primární prevence se ukazuje jako **podstatná:**

- **Podpora neziskových organizací na bázi rodinných a mateřských center.** Tato centra tvoří důležité společenství v komunitě postavené na principu svépomoci: vzájemného sdílení, učení a podpory. Zde se mladé rodiny propojují mimo jiné díky dobrovolnictví. Jedná se také o prostor k utužování mezigeneračních vztahů, poskytují zde poradenství a osvětu týkající se podstatných situací a aktivit souvisejících s rodičovstvím a rodinným životem. Ještě před nástupem dítěte do mateřské školy tato centra, díky setkávání rodin, nastartují socializaci dítěte a mohou se postarat i o přípravu maminek, popřípadě pečujících tatínků, na návrat do práce po rodičovské

dovolené. Zároveň je v těchto mateřských a rodinných centrech důležitou aktivitou vznik svépomocných skupin, ve kterých je možná prostá výměna zkušeností, což přináší vzájemnou podporu v podobné situaci, ale i prevenci rizikových jevů v rodině. Centrum je místo, kde dochází k včasnému odkrývání případných rizikových situací (blíže viz. příloha č. 5).

- **Podpora dětských skupin** –především pro rodiče, kteří se musí (či chtějí) vrátit do práce z finančního či kariérního hlediska, před 3. rokem věku dítěte; tyto skupiny jsou ale také vhodné pro zařazení dětí se speciálními potřebami.

- **Zajištění dostupnosti** odlehčovacích, pečovatelských a souvisejících služeb, finanční a materiální pomoci (půjčování pomůcek) pro rodiny, neformálně pečující o závislé osoby – ať už handicapované nebo seniory.

- V rámci reformy péče o duševní zdraví **rozšíření působnosti nově vzniklých Center duševního zdraví** nejen na péči o vážné duševní nemoci (psychotická onemocnění), ale i v péči o osoby trpícími jinými poruchami (deprese, závislosti, demence).

- **Zajištění časové a místní dostupnosti manželského a rodinného poradenství.**

2 Sladování práce a soukromí

Sladění práce a soukromí lze definovat jako stav, ve kterém jsou priority člověka ohledně práce a soukromého života naplněny (*Benito-Osorio et al. 2014*). Dosažení sladění práce a soukromí je spojeno s pocitem, že člověk je spokojený se svým životem, váží si sám sebe, má dostatek energie, cítí se zdravý, finančně soběstačný a začleněný do společnosti. Díky tomu je ochoten se také angažovat do dění kolem něj a ve srovnání s jedinci, kterým se sladit práci a soukromí nedaří, je více produktivní, kreativní, udržuje si odbornou způsobilost (*Blíže viz např. Byrne 2005*),

Téma sladování práce a soukromí nabývá na významu právě v současné době, pro niž je charakteristická **akceptace digitálních technologií** v podnikání a ve společnosti. **Ty umožňují člověku mimo jiné být ve spojení napříč prostorem a časem a nejednou vedou ke stírání hranic mezi prací a soukromím.** To následně může vést k nedostatku času na odpočinek, nárůstu multitaskingu, růstu stresu. Tyto jevy pak mohou mít závažné dopady na zdraví, mohou vést k únikům do závislostí či způsobují poškození sociálních vazeb. K nárůstu významu sladování práce a soukromí přispívají samozřejmě i další změny ve společnosti, například stárnutí populace, pokles porodnosti, potřeba zlepšit řízení lidského kapitálu, změna priorit mladé generace apod. (*viz např. Benito-Osorio et al. 2014*).

Dosažení sladění práce a soukromí je ovlivňováno řadou faktorů (*viz např. Zheng et al. 2015*). Patří k nim například charakteristiky jedince (jeho sklon k neuroticismu a workoholismu, schopnost kompromisu, vnímání vlastní účinnosti), jeho rodinná situace (například počet dětí, věková struktura rodiny, potřeba zajistit péči členům rodiny), jeho pracovní podmínky (jistota práce, forma zaměstnání, pracovní doba, míra

pracovní odpovědnosti, organizační kultura), či ekonomické aspekty (úroveň příjmů, finanční závazky, makroekonomická situace v zemi, náklady na bydlení).

Opatření pro sladění práce a soukromí lze realizovat na několika úrovních: na úrovni jedince, firmy a regionu (města/kraje/státu). Na úrovni jedince jde především o nastavení si limitů pro jednotlivé oblasti života, osvojení si základních principů sebeřízení, řízení času a zvládnání stresu a získávání podpory ze sociální sítě člověka. Na úrovni firmy hovoříme především o prorodinné firemní kultuře, nastavení vhodného způsobu organizace práce, péči o zaměstnance a podpoře dalšího vzdělávání a rozvoje pracovníků. Na nejvyšší úrovni jde hlavně o zavádění prorodinné politiky a navazování spolupráce s dalšími subjekty, například se zaměstnavateli a neziskovými organizacemi, které mohou být pro dosažení pocitu sladění práce a soukromí obyvatel daného regionu přínosné. Cílem je taková organizace trhu práce, která usnadňuje nalezení práce a zvyšuje pocit jistoty zaměstnání. **Nápomocné jsou také různé informační kampaně, nabízení individuálních konzultací a poradenství či oceňování zaměstnavatelů, kteří přijímají opatření podporující sladění práce a soukromí zaměstnanců.**

Ukazuje se, že **pokud firma vytváří podmínky pro sladění práce a soukromí zaměstnanců, obvykle zaznamenává ve srovnání s firmami, které takové podmínky nenabízí, řadu pozitivních jevů (viz např. Lazár et al. 2010; Benito-Osorio et al. 2014).** Dosahuje vyšší loajality, produktivity a angažovanosti zaměstnanců. Mívá menší míru fluktuace a míru absence zaměstnanců. Bývá vnímána jako atraktivnější zaměstnavatel, a proto mívá i snadnější nábor nových zaměstnanců. V neposlední řadě bývají tyto firmy inovativnější.

V regionech, které cíleně věnují **pozornost vytváření podmínek pro život rodin,** bývají rovněž zaznamenávány pozitivní jevy (viz např. Mensah a Adjei 2020). K nim patří vyšší ekonomická stabilita, snížení zdravotních problémů obyvatel způsobených stresem, pokles nezaměstnanosti, snížení výskytu sociálních problémů, či odstranění diskriminace a stereotypního myšlení. **Naopak v regionech, kde pro sladění práce a soukromí nejsou vhodné podmínky, dochází k nežádoucím demografickým změnám jako je klesající plodnost či změna struktury domácností (tzv. dojíždějící manželství³).** Zpomaluje se rozvoj regionu a snižuje konkurenceschopnost jeho ekonomiky. Rostou zde sociální nerovnosti a rozvíjejí se patologické postoje a chování mladých. Rozvíjejí se zde také civilizační nemoci jako např. srdeční či neurologické nemoci. Například ve studii autorů Mensah a Adjei (2020) se ukázala silná spojitost mezi špatným sladěním pracovního a soukromého života a špatným hodnocením svého zdraví mezi pracujícími dospělými v Evropě.

Obecně se používají tři hlavní nástroje pro přímou politiku zaměřenou na sladění práce a rodiny: rodičovská dovolená, služby rané péče o děti (například mateřské školy, dětské skupiny) a rodičovské příspěvky (Pandolfini 2015). Možné je přemýšlet i o úpravě prostředí v regionech – například zřízení tzv. family pointů aj. Pokud jde o služby péče o děti, je důležité zvažovat nejen jejich dostupnost, ale také jejich otevírací dobu – zda vyhovuje pracovní době rodičů. Pozornost je třeba věnovat i poplatkům,

---

³ Např. Manželé pracují a žijí skrz pracovní týden každý v jiné obci a ve společné domácnosti pouze o víkendech.

kteří jsou s těmito službami spojeny – zda jsou dostupné i nízkopříjmovým rodinám. Významná je nepochybně i podpora zapojení prarodičů do péče o děti. Nicméně ne všechny páry se na tento druh podpory mohou spolehnout, například prarodiče mohou být nemocní, již zemřeli nebo stále pracují (což je situace stále častější). Nelze tedy spoléhat na to, že veřejné služby péče o děti jsou jen doplňkem "bezplatné služby" poskytované prarodiči (či jinými členy rodiny).

V rámci primární prevence je v této oblasti vhodné se věnovat následujícím tématům:

- **Podpoře zavádění a prohlubování možností využívání flexibilních forem práce a digitálních technologií**, které realizaci flexibilních pracovních režimů umožňují a usnadňují;
- **Informovanosti a poradenství** k tématu sladění práce a soukromého života a jeho aspektů, a to směrem **k zaměstnavatelům i zaměstnancům**;
- **Předkládání příkladů dobré praxe jako** inspirace a vzoru hodného následování pro ty zaměstnavatele, kteří užitečnost a přínosnost podpory sladování pracovního a rodinného života zatím nevnímají;
- **Oceňování a dostatečná medializaci zaměstnavatelů**, kteří prorodinnou politiku ve firmách, úřadech, společnostech realizují.

Jasně se ukazuje, že bez prohloubení spolupráce mezi krajem a zaměstnavateli se podmínky pro sladování práce a soukromí nastavují jen velmi obtížně. K významným opatřením pro sladování práce a soukromí totiž patří podpora flexibilních pracovních režimů, ať již zkrácených pracovních úvazků, pružné pracovní doby, či možnosti (alespoň příležitostně) práce z domova. Ukazuje se, že **flexibilita pracovních režimů, která dává pracovníkovi větší možnost volby a kontroly nad svým životem, má pozitivní účinky na zdraví a pohodu zaměstnanců** (Pabayo et al. 2010).

Za pozornost stojí relativně levné, ale přesto významné opatření na krajské úrovni – **ocenění zaměstnavatelů, kteří nastavují prorodinné podmínky** jako je např. **anketa Zlínského kraje a Krajské hospodářské komory ZK Férový zaměstnavatel Zlínského kraje** (anketa Férový zaměstnavatel Zlínského kraje, 2022). Nejen, že tímto krokem kraj deklaruje, že na spokojenosti zaměstnanců mu záleží a vnímá je jako podmínku konkurenceschopnosti regionu, ale lze takto i šířit dobré praktiky a inspirovat další zaměstnavatele. Firmy, které již pozornost péči o zaměstnance věnují, mohou mít pocit zadostiučinění a potvrzení správnosti cesty, kterou si zvolily. Taková anketa navíc může plnit i další efekty, například přispívat k **získání informací kraje o dění v regionu**, o situaci na trhu práce, a tak být inspirací pro přípravu žádoucích podpůrných programů a nástrojem primární prevence.

Kvalitní nastavení sladění pracovního a rodinného života přispívá také ke stabilizaci **lidí v daném regionu**. Dosažení stabilizace se jeví jako podstatné především díky trendu odlivu mladých lidí ze Zlínského kraje, často za lepšími pracovními podmínkami.

3 Prorodinné a komunitní aktivity

V dnešní době zvýšené mobility osob v souvislosti především se zaměstnáním, mnohdy nově vzniklá rodina odchází do jiné oblasti, města, kde nemá zázemí v širší rodině a vazby na kamarády z dětství. Proto v rámci zdravých společenských a sociálních vztahů, potřeby člověka někam patřit, je žádoucí **posílit komunitní život, který má pozitivní vliv na prorodinné klima a mezigenerační dialog. Komunitu** (z *lat. communitas* – společenství) můžeme chápat různě, z našeho hlediska pohlížíme na komunitu jako na sociální společenství spojené vazbami a vzájemnou interakcí. Vznikem komunity, nových sociálních vazeb a přátelství vzniká záchranná sociální síť, která v období krize rodiny může pomoci (*Komunita, 2022*).

V současné době díky rychlému rozvoji informačních technologií vzniká mimo jiné mnoho virtuálních komunit. Jejich význam se ukázal i v období nouzového stavu během pandemie COVID 19, kdy mnoho lidí pracovalo na home office, děti měly online vyučování, a začaly tak postrádat mezilidské kontakty. Zapojení do virtuální komunity jim tuto absenci aspoň částečně kompenzovalo. Nicméně v rámci primární prevence je užitečné **vrátit chápání komunitního života k původnímu významu** – fyzickému setkávání lidí tváří v tvář, sdílení aktivit, vzájemné pomoci a podpory.

Kraj a jednotlivé obce mají možnost ovlivnit vnímání rodiny a komunity, a to mimo jiné deklarací rodiny a komunity jako hodnot, které podporuje. Jednou z cest je podpora kampaní, propagace a poskytnutí záštiti u akcí, které na tuto oblast cílí. Další možností je podpora společně tráveného času rodin, ať již podporou různých spolků, kroužků, sdružení, či nabídkou slevových karet pro rodiny, rodinných a seniorských pasů. Společné aktivity rodičů a dětí jsou totiž považovány za důležitý prvek zdravého životního stylu v období dospívání, neboť přispívají k spokojenosti všech členů rodiny a zvyšují kvalitu komunikace mezi nimi (*Zaborskis a kol., 2007*).

V rámci prorodinných a komunitních aktivit je také důležitá **prevence sociálního vyloučení seniorů ze společenského života**. V dřívějších dobách byla péče o starší generaci s úctou a vděkem zajišťována generací mladší. V dnešní době se tato péče přesouvá na instituce a zařízení, neboť staří lidé žijí osamělejším životem. Snahou by mělo být **zajištění mezigeneračního dialogu** např. formou propojení činností organizací – dobrovolnická, rodinná a seniorská centra. Ukazuje se, že kvalitní prarodičovské vztahy mohou být zdrojem stability, sociální podpory a spokojenosti v rodinách (*Bangerter a kol., 2014*). Různé generace mohou vzájemnou spoluprací sytit své sociální a psychologické potřeby – sdílení, potřebu komunikace, společenství. Podpora poskytovaná prarodiči může navíc snížit potřebu zdrojů, které by jinak musely být poskytovány státem či jinými institucemi, jako jsou mimoškolní programy nebo odlehčovací služby pro rodiny v krizi (*Bangerter a kol., 2014*).

Podstatná je v této oblasti i celková **podpora dobrovolnictví**, včetně osvěty a propagace dobrovolnických organizací. Dobrovolnictví je jakákoli činnost, při níž je dobrovolně věnován čas ve prospěch jiné osoby, skupiny nebo věci (*Wilson, John, 2000*). Zapojení do dobrovolnictví přispívá mimo jiné k získávání nových kontaktů či k uspokojení z pomoci druhým, a je tedy v souladu s principy komunitního života. Výzkumné studie zaměřené na mládež také naznačují, že dobrovolnictví snižuje

pravděpodobnost zapojení do problémového chování, jako je záškoláctví a zneužívání drog (*Wilson, John, 2000*).

V rámci primární prevence se tak jeví jako příhodná tato témata:

- **Podpora setkávání lidí v rámci komunit.** Důležité je propojování osob a organizací ziskových i neziskových, dobrovolníků při zajišťování akcí, kde se setkávají lidé z dané komunity, ať už ve městech, jejich částech, ale také v malých obcích a satelitních oblastech.
- **Podpora kampaní, propagace, poskytnutí záštit u aktivit zaměřených mimo jiné na deklaraci rodiny a komunity jako žádoucích hodnot.** K těmto akcím patří například:
  - Týden pro rodinu, Den otců, Den matek, Den dětí, Den seniorů, Den vděčnosti, Národní týden manželství a Světový den těhotenství
  - Setkání rodáků
  - Den Zlínského hraje s akcemi pro rodiny s dětmi
  - Evropské dny kulturního dědictví
  - Kulturní festivaly a slavnosti
- **Podpora finančně a místně dostupných volnočasových aktivit pro rodiny.**
- **Podpora mezigenerační spolupráce a sounáležitosti.**
- **Podpora a propagace dobrovolnictví.**

ZÁVĚR:

Předcházení výskytu nežádoucích situací je pro společnost vždy dobrou cestou. Vhodně zvolená primární prevence je základem stabilního fungování společnosti. Vyplatí se do ní zcela jistě investovat.

Pro účely tohoto dokumentu byly zvoleny 3 stěžejní oblasti: **Podpora rodinného soužití** (např. výchova směrem k fungujícím vztahům, stabilita rodinného zázemí, posílení hodnoty rodiny, zvýšení porodnosti aj.); **Sladování práce a soukromí** (např. flexibilní formy práce, informovanost a poradenství pro zaměstnavatele i zaměstnance, oceňování a medializace zaměstnavatelů s prorodinnou strategií ve firmě, stabilizace lidí v regionu aj.); **Prorodinné a komunitní aktivity** (např. posílení komunitního života, mezigenerační dialog, volnočasové aktivity pro rodiny, propagace komunitních akcí).

Předložený materiál může sloužit jako možná inspirace, doporučení pro další případné využití při přípravě nových opatření a aktivit v rámci rodinné a seniorské politiky ve Zlínském kraji a i z úrovně Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

Použité zdroje:

BANGERTER, Lauren R. a Vincent R. WALDRON, 2014. Turning points in long distance grandparent–grandchild relationships. *Journal of Aging Studies* [online]. **29**, 88–97. ISSN 0890-4065. Dostupné z: doi:[10.1016/j.jaging.2014.01.004](https://doi.org/10.1016/j.jaging.2014.01.004)).

BENITO-OSORIO, D., L. MUÑOZ-AGUADO a C. VILLAR, 2014. The impact of family and work-life balance policies on the performance of Spanish listed companies. *Management (France)* [online]. **17**(4), 214–236. Dostupné z: doi:10.3917/mana.174.0214.

BYRNE, U., 2005. Work-life balance: Why are we talking about it at all? *Business Information Review* [online]. **22**(1), 53–59. ISSN 0266-3821. Dostupné z: doi:10.1177/0266382105052268.

Koncepce rodinné a seniorské politiky pro období 2020 – 2022 [online]. ZK, 2019 (cit. 10. 3. 2022). Dostupné z: <https://www.kr-zlinsky.cz/koncepce-rodinne-a-seniorske-politiky-pro-obdobi-2020-2022-cl-4757.html>.

LAZĂR, I., C. OSOIAN a P. RAȚIU, 2010. The role of work-life balance practices in order to improve organizational performance. *European Research Studies Journal*. **13**(1), 201–213. ISSN 1108-2976.

Matějček, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. 98 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.

MENSAH, A. a N.K. ADJEI, 2020. Work-life balance and self-reported health among working adults in Europe: A gender and welfare state regime comparative analysis. *BMC Public Health* [online]. **20**(1). ISSN 1471-2458. Dostupné z: doi:10.1186/s12889-020-09139-w.

Ocenění Férový zaměstnavatel Zlínského kraje, [online]. ZK, 2022 (cit. 10. 3. 2022). Dostupné z: <https://www.kr-zlinsky.cz/oceneni-ferovy-zamestnavatel-zlinskeho-kraje-cl-4766.html>.

PABAYO, Roman, Julia CRITCHLEY a Clare BAMBRA, 2010. Flexible Working Conditions and Their Effects on Employee Health and Wellbeing. *Cochrane database of systematic reviews (Online)* [online]. **2010**, CD008009. Dostupné z: doi:10.1002/14651858.CD008009.pub2.

PANDOLFINI, Valeria, 2015. Families, care and work in European Mediterranean Countries: findings and lessons from a comparative analysis of work-life balance policies. *Italian Sociological Review*. **4**(1), 93. ISSN 2239-8589.

Primární prevence, 2019, [online] (cit. 2. 3. 2022) dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/rozdeleni-primarni-prevence>.

Přispěvatelé Wikipedie, *Komunita* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2022, Datum poslední revize 22. 01. 2022, 15:56 UTC, [citováno 16. 03. 2022] <<https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Komunita&oldid=20862096>>.

„Stav české rodiny, co ji chrání a ohrožuje“ (VÚPSV, 2016) dostupné z: <https://www.nadacesirius.cz/soubory/zaverecne-zpravy/> Zaverecna-zprava-z-vyzkumu-primarni-prevence-ohrozeni-rodiny.pdf.

WILSON, John, 2000. Volunteering. *Annual Review of Sociology* [online]. **26**(1), 215–240. ISSN 0360-0572. Dostupné z: doi:[10.1146/annurev.soc.26.1.215](https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.215)).

ZABORSKIS, A., N. ZEMAITIENE, I. BORUP, E. KUNTSCHE a C. MORENO, 2007. Family joint activities in a cross-national perspective. *BMC Public Health* [online]. **7**. ISSN 1471-2458. Dostupné z: doi:[10.1186/1471-2458-7-94](https://doi.org/10.1186/1471-2458-7-94)).

ZHENG, C., J. MOLINEUX, S. MIRSHEKARY a S. SCARPARO, 2015. Developing individual and organisational work-life balance strategies to improve employee health and wellbeing. *Employee Relations* [online]. **37**(3), 354–379. ISSN 0142-5455. Dostupné z: doi:10.1108/ER-10-2013-0142.

Další zdroje:

ČSÚ: www.czso.cz, zpracovala: Ing. Leona Tolarová, 2021.

Akropolis, z.s. (Mgr. Klofáčová Andrea, Mgr. Zdenek Vilímek, 2022).

PŘÍLOHY:

PŘÍLOHA č. 1:

Sňatky

Česká republika_období 2000–2020

Zdroj: ČSÚ

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Česká republika	55 321	52 374	52 732	48 943	51 447	51 829	52 960	57 157	52 457	47 862	46 746	45 137	45 206	43 499	45 575	48 191	50 768	52 567	54 470	54 970	45 415
Praha	6 973	6 405	6 647	6 467	6 761	6 777	6 841	7 149	6 580	6 258	5 978	5 873	5 807	5 531	5 862	6 073	6 415	6 604	6 549	6 841	5 455
Středočeský	6 038	5 857	5 872	5 587	5 847	5 989	6 140	6 652	6 320	5 758	5 732	5 540	5 567	5 252	5 376	5 903	6 154	6 524	6 656	6 872	5 631
Jihočeský	3 423	3 190	3 237	2 918	3 028	3 075	3 110	3 449	3 112	2 871	2 891	2 845	2 756	2 600	2 806	2 887	3 175	3 145	3 407	3 284	2 792
Plzeňský	3 129	2 942	2 921	2 585	2 799	2 745	2 897	2 989	2 763	2 528	2 545	2 454	2 498	2 367	2 519	2 638	2 857	2 857	3 034	3 006	2 479
Karlovarský	1 847	1 792	1 829	1 584	1 716	1 583	1 573	1 737	1 514	1 336	1 280	1 238	1 297	1 300	1 249	1 392	1 504	1 551	1 631	1 593	1 232
Ústecký	4 499	4 411	4 447	3 996	4 398	4 320	4 387	5 006	4 477	3 945	3 669	3 447	3 341	3 161	3 325	3 572	3 723	3 901	4 299	4 207	3 508
Liberecký	2 458	2 362	2 425	2 067	2 254	2 278	2 339	2 564	2 343	2 094	1 928	1 954	1 929	1 877	1 849	2 031	2 126	2 289	2 265	2 288	1 906
Královéhradecký	3 049	2 844	2 731	2 618	2 650	2 706	2 738	2 964	2 738	2 421	2 484	2 347	2 337	2 268	2 508	2 465	2 565	2 669	2 791	2 797	2 228
Pardubický	2 666	2 515	2 561	2 260	2 343	2 468	2 603	2 765	2 470	2 223	2 166	2 228	2 205	2 057	2 232	2 382	2 472	2 450	2 648	2 552	2 184
Vysočina	2 656	2 560	2 600	2 398	2 435	2 428	2 393	2 580	2 332	2 187	2 216	2 167	2 208	2 043	2 188	2 333	2 445	2 554	2 689	2 666	2 154
Jihomoravský	6 053	5 602	5 628	5 441	5 647	5 693	5 859	6 287	5 802	5 252	5 099	4 894	4 973	5 043	5 153	5 414	5 837	6 040	6 156	6 164	5 272
Olomoucký	3 169	3 025	3 009	2 871	2 936	3 063	3 206	3 325	3 098	2 827	2 675	2 605	2 669	2 632	2 737	2 864	2 925	3 039	3 204	3 213	2 665
Zlínský	2 980	2 797	2 877	2 496	2 731	2 804	2 706	2 966	2 710	2 568	2 564	2 404	2 420	2 383	2 482	2 696	2 802	2 940	2 856	2 903	2 513
Kroměříž	503	528	509	437	473	507	451	536	475	450	430	457	462	428	467	494	525	530	539	531	453
Uherské Hradiště	704	642	709	626	644	695	628	684	660	634	629	588	547	585	581	696	654	698	707	728	613
Vsetín	711	647	677	586	643	641	684	741	633	625	618	566	626	581	561	633	655	734	641	704	622
Zlín	1 062	980	982	847	971	961	943	1 005	942	859	887	793	785	789	873	873	968	978	969	940	825
Moravskoslezský	6 381	6 072	5 948	5 655	5 902	5 900	6 068	6 694	6 198	5 594	5 519	5 141	5 199	4 985	5 289	5 541	5 768	6 004	6 285	6 484	5 396

PŘÍLOHA č. 2:

Rozvody

Česká republika

období 2000 - 2020

Zdroj: ČSÚ

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Česká republika	29 704	31 596	31 758	31 824	33 060	31 288	31 415	31 129	31 300	29 133	30 783	28 113	26 402	27 895	26 764	26 083	24 996	25 755	24 313	24 141	21 734
Praha	3 842	4 099	3 854	3 884	3 969	3 680	3 737	3 621	3 666	3 150	3 524	3 220	2 788	3 002	2 828	2 983	2 715	2 860	2 798	2 743	2 633
Středočeský	3 303	3 401	3 529	3 837	3 819	3 692	3 743	3 696	3 695	3 541	4 130	3 615	3 614	3 793	3 938	3 670	3 524	3 768	3 397	3 381	3 209
Jihomoravský	1 718	1 867	1 990	2 001	1 827	1 886	1 729	1 627	1 966	1 731	1 863	1 807	1 595	1 747	1 568	1 583	1 532	1 498	1 439	1 433	1 345
Plzeňský	1 672	1 696	1 693	1 874	1 812	1 683	1 643	1 734	1 604	1 543	1 626	1 630	1 452	1 613	1 374	1 462	1 380	1 356	1 386	1 279	1 207
Karlovarský	1 161	1 050	1 152	1 238	1 145	1 192	1 108	1 111	1 155	1 110	1 028	891	880	879	777	747	739	734	678	694	672
Ústecký	2 717	3 267	3 129	3 126	3 363	2 894	2 930	2 783	2 889	2 805	2 573	2 319	2 294	2 252	2 352	2 117	2 245	2 252	2 106	2 022	1 745
Liberecký	1 307	1 448	1 466	1 504	1 468	1 394	1 548	1 537	1 400	1 401	1 351	1 296	1 142	1 311	1 236	1 235	1 102	1 158	1 000	1 180	991
Královéhradecký	1 559	1 647	1 801	1 661	1 779	1 716	1 692	1 736	1 515	1 597	1 640	1 459	1 354	1 543	1 379	1 360	1 300	1 343	1 273	1 286	1 124
Pardubický	1 328	1 400	1 391	1 433	1 463	1 417	1 330	1 400	1 292	1 361	1 281	1 258	1 275	1 257	1 330	1 219	1 171	1 327	1 120	1 117	1 012
Vysocký	1 161	1 193	1 185	1 252	1 216	1 247	1 224	1 252	1 343	1 157	1 328	1 105	995	1 125	1 107	1 049	945	1 100	1 064	1 030	890
Jihomoravský	2 915	3 102	3 110	3 193	3 294	3 154	3 096	3 369	3 334	3 047	3 548	2 945	3 001	3 000	2 924	2 770	2 758	2 867	2 684	2 631	2 266
Olomoucký	1 735	1 768	1 866	1 887	1 969	1 976	2 003	1 853	1 884	1 741	1 823	1 733	1 526	1 713	1 521	1 515	1 432	1 430	1 417	1 377	1 255
Zlínský	1 290	1 485	1 435	1 584	1 532	1 420	1 618	1 536	1 593	1 461	1 472	1 415	1 327	1 381	1 277	1 323	1 228	1 246	1 285	1 274	1 033
Kroměříž	256	287	287	326	321	285	333	350	327	275	306	287	272	269	263	269	248	235	233	250	189
Uherské Hradiště	265	321	296	358	325	310	361	329	338	365	339	325	301	347	287	290	274	257	354	340	271
Vsetín	355	356	349	350	345	353	386	385	347	319	332	293	291	322	270	340	272	327	296	302	224
Zlín	414	521	503	550	540	472	538	472	581	502	495	510	463	443	457	424	434	427	402	382	349
Moravskoslezský	3 996	4 163	4 157	4 350	4 404	3 987	4 014	3 874	3 964	3 488	3 596	3 420	3 159	3 279	3 153	3 050	2 925	2 816	2 666	2 694	2 352

Nejvyšší počet rozvodů se uskutečnil po 15 a více letech manželství. Počet rozvodů se poslední roky příliš nezměnil. Pouze v roce 2020 byl zaznamenán pokles a to o 241 rozvodů (tj. o bezmála 19%). Muži i ženy se nejvíce rozvádějí ve věkové kategorii 40–49 let. Při sledování podílu rozvodů na 100 sňatků lze zaznamenat, že měl tento ukazatel sestupný trend.

PŘÍLOHA č. 3:

Rozvody na 100 sňatků

Česká republika_ období 2000–2020

Zdroj: ČSÚ

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Rozvody na 100 sňatků																						
Česká republika	53,69	60,31	60,23	67,07	64,26	60,37	59,43	54,46	59,67	60,87	65,85	62,28	58,40	64,13	58,73	54,12	49,24	48,99	44,64	44,00	47,86	
Praha	55,10	64,00	57,98	60,06	58,70	54,30	54,63	50,65	55,71	50,34	58,95	54,83	48,01	54,28	48,24	49,12	42,32	43,31	42,72	40,10	48,27	
Středočeský	54,70	58,07	60,10	68,68	65,22	61,65	60,96	55,31	58,47	61,50	72,05	65,25	64,92	72,22	73,25	62,17	57,26	57,76	51,04	49,20	56,99	
Jihočeský	50,19	58,53	61,48	68,57	60,34	61,33	55,59	47,17	63,17	60,29	64,44	63,51	57,87	67,19	55,88	54,83	48,25	47,63	42,24	43,64	48,17	
Plzeňský	53,44	57,65	57,96	72,50	64,74	61,31	56,71	58,01	58,05	61,04	63,89	66,42	58,13	68,15	54,55	55,42	48,30	47,46	45,68	42,55	48,69	
Karlovarský	62,86	58,59	62,99	78,16	66,72	75,30	70,44	63,96	76,29	83,08	80,31	71,97	67,85	67,62	62,21	53,66	49,14	47,32	41,57	43,57	54,55	
Ústecký	60,39	74,06	70,36	78,23	76,47	66,99	66,79	55,59	64,53	71,10	70,13	67,28	68,66	71,24	70,74	59,27	60,30	57,73	48,99	48,06	49,74	
Liberecký	53,17	61,30	60,45	72,76	65,13	61,19	66,18	59,95	59,75	66,91	70,07	66,33	59,20	69,85	66,85	60,81	51,83	50,59	44,15	51,57	51,99	
Královéhradecký	51,13	57,91	65,95	63,45	67,13	63,41	61,80	58,57	55,33	65,96	66,02	62,16	57,94	68,03	54,98	55,17	50,68	50,32	45,61	45,98	50,45	
Pardubický	49,81	55,67	54,31	63,41	62,44	57,41	51,09	50,63	52,31	61,22	59,14	56,46	57,82	61,11	59,59	51,18	47,37	54,16	42,30	43,77	46,34	
Vysočina	43,71	46,60	45,58	52,21	49,94	51,36	51,15	48,53	57,59	52,90	59,93	50,99	45,06	55,07	50,59	44,96	38,65	43,07	39,57	38,63	41,32	
Jihomoravský	48,16	55,37	55,26	58,68	58,33	55,40	52,84	53,59	57,46	58,02	69,58	60,18	60,35	59,49	56,74	51,16	47,25	47,47	43,60	42,68	42,98	
Olomoucký	54,75	58,45	62,01	65,73	67,06	62,88	62,48	55,73	60,81	61,58	68,15	66,53	57,17	65,08	55,57	52,90	48,96	47,05	44,23	42,86	47,09	
Zlínský	43,29	53,09	49,88	63,46	56,10	50,64	59,79	51,79	58,78	56,89	57,41	58,86	54,83	57,95	51,45	49,07	43,83	42,38	44,99	43,89	41,11	
Kroměříž	50,89	54,36	56,39	74,60	67,86	56,21	73,84	66,30	68,84	61,11	71,16	62,80	58,87	62,85	56,32	54,45	47,24	44,34	43,23	47,08	41,72	
Uherské Hradiště	37,64	50,00	41,75	57,19	50,47	44,60	57,48	48,10	51,21	57,57	53,90	55,27	55,03	59,32	49,40	41,67	41,90	36,82	50,07	46,70	44,21	
Vsetín	49,93	55,02	51,55	59,73	53,81	55,07	56,43	51,96	54,82	51,04	53,72	51,77	46,49	55,42	48,13	53,71	41,53	44,55	46,18	42,90	36,01	
Zlín	38,98	53,16	51,22	64,94	55,61	49,12	57,05	46,97	61,68	58,44	55,81	64,31	58,98	56,15	52,35	48,57	44,83	43,66	41,49	40,64	42,30	
Moravskoslezský	62,62	68,56	69,89	76,92	74,62	67,58	66,15	57,87	63,96	62,35	65,16	66,52	60,76	65,78	59,61	55,04	50,71	46,90	42,42	41,55	43,59	

PŘÍLOHA č. 4:
**Vybrané údaje za
 Zlínský kraj období
 2002–2022**

Zdroj: ČSÚ

Absolutní údaje
 kraj

Území: **Zlínský kraj**

Rok	Střední stav	Živě narození	Zemřelí	Přistěhovaní	Vystěhovaní	Přínůstek (úbytek)		Sňatky	Rozvody	Potraty
						přirozený	celkový			
2020	581 374	5 834	7 794	4 273	4 749	-1 960	-476	2 513	1 033	1 526
2019	582 710	5 774	6 291	4 381	4 230	-517	151	2 903	1 274	1 677
2018	582 860	6 078	6 338	4 230	4 105	-260	125	2 856	1 285	1 683
2017	583 039	6 084	6 389	3 736	4 073	-305	-337	2 940	1 246	1 781
2016	584 155	5 863	6 194	3 627	4 274	-331	-647	2 802	1 228	1 798
2015	584 828	5 847	6 290	3 583	3 725	-443	-142	2 696	1 323	1 822
2014	585 828	5 599	6 120	3 241	3 759	-521	-517	2 482	1 277	1 919
2013	586 594	5 585	6 354	3 100	3 725	-769	-625	2 383	1 381	1 803
2012	588 299	5 493	6 093	2 788	3 525	-600	-737	2 420	1 327	1 788
2011	589 596	5 570	6 171	2 869	3 325	-601	-456	2 404	1 415	1 833
2010	590 459	6 106	6 061	3 102	3 828	45	-726	2 564	1 472	1 903
2009	591 303	6 076	6 109	3 222	3 559	-33	-337	2 568	1 461	1 927
2008	591 087	6 261	6 002	3 842	3 469	259	373	2 710	1 593	1 877
2007	590 000	6 059	5 869	4 441	3 690	190	751	2 968	1 536	1 895
2006	589 869	5 612	5 926	3 528	3 517	-314	11	2 706	1 618	1 852
2005	590 447	5 670	6 265	3 510	3 479	-595	31	2 804	1 420	1 869
2004	591 287	5 217	5 978	3 972	4 371	-761	-399	2 731	1 532	1 938
2003	592 300	5 147	6 345	4 348	4 414	-1 198	-66	2 496	1 584	2 023
2002	593 458	5 195	5 855	4 216	4 488	-660	-270	2 877	1 435	2 124

PŘÍLOHA č. 5: **AKROPOLIS, z.s. - rodinné centrum ve Zlínském kraji – primární prevence**

AKROPOLIS, z.s., je rodinné centrum ve Zlínském kraji. V roce 2009 jsme začínali původně jako malé občanské sdružení, které nabízelo společný prostor pro setkávání rodin s malými dětmi. Vytvořili jsme postupně širokou nabídku různých pohybových a kreativních aktivit pro rodiny s dětmi. V současné době si uvědomujeme svou roli ve společnosti a našem regionu hlavně v oblasti prevence. **Podporujeme rodinu jako široký celek.** Nároky na organizaci času, materiální, finanční i sociální zabezpečení, dále na výchovu a vzdělání dětí, ale i péči o své staré rodiče, mají v současnosti vzrůstající tendenci. Manželství a partnerství se ve velké míře rozpadají, přibývá dětí se speciálními potřebami, narůstají socioekonomické a zdravotní problémy atd. Proto jsme se rozhodli zaměřit na rodinu jako celek a snažit se pochopit a **naplnit její aktuální potřeby.**

Naše klíčové činnosti:

1. Aktivity pro děti s rodiči podporující zdravý psychomotorický a sociální rozvoj, miniškola Rolnička pro děti od 1,5 let, podpora rodin dětí s postižením (ADHD, PAS, DMO), semináře s odborníky, svépomocné skupiny, pohybové a relaxační aktivity i pro seniory, přes 40 letních táborů ročně apod.
2. V krizových situacích máme síť bezplatných nebo finančně zvýhodněných poraden s odborníky z řad psychologů, speciálních pedagogů, sociálních pracovníků, terapeutů apod.
3. Myslíme v souvislostech. Uvědomili jsme si, že rodiče i děti jsou čím dál více v rodinách, školách i v zaměstnání pod tlakem, musí podávat hlavně výkon a také soutěžit. Proto podporujeme, aby naše rodiny objevily zpět radost z pohybu, tvoření, poznávání, aby utvářely přátelství, odnášely si vzpomínky na společně trávený čas s nejbližšími. Zvnitřnily si pojmy jako je respekt k odlišnosti, dialog a dohoda, to potřebuji, to umím, to se mi nelíbí apod. Věříme, že děti, které jsou vedeny k radosti, k důvěře v sebe sama a respektu k ostatním, se snáze stanou dospělými, kteří jednou budou žít spokojený život a tím přispívat k rozvoji zdravé společnosti.

Naše vize:

Chceme být místem pro setkávání. Budovat a podporovat komunitu. Propojovat generace. Rozvíjet, motivovat, být oporou pro rodiny i jednotlivce. Uvědomit si, jak úžasné místo je naše planeta Země a vážit si zdrojů, které nám dává.

Ze své dlouholeté praxe jsme popsali několik typů rodin, které běžně navštěvují naše aktivity.

1. Nejpočetnější skupinou jsou rodiny, které sice navenek fungují, ale jsou ohroženy určitými psychosociálními faktory, které se kumulují navzájem.

Jedná se o rodiny s finančními problémy řešící zadlužení, rodiny se vztahovými problémy (závislost, domácí násilí, eskalace problémů vedoucí k rozvodu a rozpadu rodiny), rodiny pečující o dítě se speciálními potřebami (ADHD, PAS, DMO), matky vracející se na trh práce po MD/RD, rodiny, které se starají o své seniory, lidé dlouhodobě nezaměstnaní, kteří nevědí, jak se na trh práce vrátit a kterým mohla i v průběhu pandemie COVID-19 prakticky zaniknout jejich původní profese.

Zaměřujeme se též na rodiny s dětmi, které absolvovaly téměř rok distanční výuky, uzavření škol, karantény z důvodu vládních opatření vlivem pandemie COVID-19. Rodiny, v nichž původní neřešené problémy doslova explodovaly a nyní se potýkají se vztahovými, komunikačními a výchovnými problémy. Dětem byl distanční výukou a změnou režimu narušen zdravý osobnostní vývoj (jsou více uzavřeni, objevují se závislosti na sociálních sítích a hrách, děti mají sníženou schopnost komunikace, socializace, trpí často obezitou). U dětí došlo též k vytvoření patologického prostředí pro rozvoj duševních obtíží (deprese, úzkosti, poruchy příjmu potravy, sebepoškozování). Ordinance psychologů a psychiatrů jsou přeplněné, objednacím lhůty 5-6 měsíců.

Díky včasné detekci prvních projevů problémového a rizikového chování a prožívání můžeme rodinu odborně nasměrovat nebo poskytnout včasnou intervenci a následnou péči – zde prevence hraje nenahraditelnou roli.

V případě neřešení výše popsaných obtížných a krizových situací, dochází u jednotlivců i celých rodin k roztočení spirály sociálního vyloučení. V případě rozpadu rodiny, nevhodného prostředí neumožňující zdravý vývoj dítěte, vytváříme silnou afinitu k rizikovému chování dítěte (záškoláctví, šikana, sebepoškozování, rozvoj duševních onemocnění, závislosti, střídání sexuálních partnerů atd.). Děti, které situaci nezvládnou, končí předčasně studium, dlouhodobě se potýkají s neschopností uplatnění na trhu práce a nízkou životní úrovní. Bohužel zde v nízkém věku nastupují poruchy, které zasahují do struktury osobnosti. Sebeпоškozování, poruchy příjmu potravy a nezvládnutá agrese, hysterie a další. U těchto dětí je často v prvopočátku odštěpení od neřešitelné situace doma. Hádky rodičů, slovní útoky, vyhrožování, ztráta zájmu o dítě, používání dítěte jako „zbraň“ proti druhému biologickému rodiči. Čím jsou děti mladší, tím více si myslí, že za to mohou ony a začíná spirála, která je ke konci přivede do problémů s vlastní sebeúctou a identitou, které často v dospělosti vyústí v hraniční nebo závažné poruchy osobnosti. Bohužel v budoucnosti často opakují naučené patologické vzorce při zakládání vlastních rodin.

Rodinná, mateřská centra mohou být užšími partnery pro OSPOD, sociální odbory, služby SAS a podobně. Jsme neutrální území pro rodiny, naši klienti k nám dochází dlouhodobě, znají naše poradce a lektory a je zde navázaná důvěra. Jsme schopni začít s rodinou pracovat dříve, než problémy eskalují. **MPSV už využívá tuto naši schopnost v oblastech:**

I. Preventivní aktivity na podporu rodiny, partnerství a rodičovství

II. Podpora práce s dětmi a rodinami v oblasti SPOD

podpora MPSV je max. 60%, zbývající finanční prostředky bychom měli získat od svých krajů, mateřských spádových měst a klientů. Výše popsaní klienti, ale velmi často nemají finance na potřebné odborníky. Ve Zlínském kraji konzultace u psychologa stojí cca 600-800 Kč/hod., mediátor minimálně 1500 Kč za jedno setkání.

2. Doplněná neboli „Patchworková rodina“

Stále častěji se setkáváme takzvanou doplněnou neboli „patchworkovou“ rodinou (dále PR). Za PR považuje náš nejvýznamnější vývojový psycholog prof. Matějček takové rodinné společenství, „v němž jeden z manželského páru je vlastním biologickým rodičem dítěte, kdežto ten druhý je dítěti biologicky cizí (nerodič) a tedy „nevlastní“.“ (*O rodině vlastní, nevlastní a náhradní, 1994*). Patchworková rodina přitom není v dnešní době ničím výjimečným, vzhledem k vysoké rozvodovosti či rozpadu rodin,

kteří nejsou sezdaný. Je přitom celkem přirozené, že si dospělí lidé, kteří jsou již zároveň v roli rodičů, nacházejí nové partnery a patchworková rodina je tak zcela přirozeným stavem nově vzniklého partnerství. V případě, že jsou rodiči již oba partneri, je rodina doplněná o nevlastního rodiče, ale i o nevlastní sourozence. To s sebou nese řadu komplikací a jen málokdy se podaří bez problémů nastavit takový řád rodiny, který je ku prospěchu všem zúčastněným. Původní partner, rozhodnutý dětem zajistit rodinu úplnou, se sytí často nadějí, zejména v počátečním stádiu nadšení, že vše bude fungovat bezchybně a děti budou mít naplněny všechny potřeby prostřednictvím přicházejícího náhradního rodiče. Do rodiny však přichází další člen se svými představami a životní zkušenostmi, s představou výchovného stylu a své funkce. To se často při každodenním soužití ukáže jako zdroj nedorozumění a napětí.

3. Rodiny pečující o dítě se speciálními potřebami (ADD, ADHD, PAS, DMO a další)

V posledních letech se rozšiřující se skupinou staly rodiny s dítětem se zdravotním postižením. Péče o tyto děti **v určitých** oblastech nespadá ani pod zdravotní, ani pod sociální službu. Pokud mluvíme o prevenci udržení funkční rodiny s těmito specifiky, musíme se na problematiku podívat širěji. Péče o děti s postižením je velmi náročná, jedná se o dlouhodobou každodenní zátěž jak pro roli rodičů, zatížen je partnerský vztah, tak pro vztah mezi rodiči a sourozenci hendikepovaného dítěte. Mnoho takových rodin je totiž vícečetných. Prevence v našem chápání se zaměřuje na **mapování a posílení klíčových kompetencí dětí** v oblasti sebeobsluhy, funkční komunikace, sociálních dovedností, zvládání školních povinností, budování pracovních návyků a podporujeme je v jejich maximálním možném rozvoji, kterého jsou v rámci svého věku a vývoje schopni dosáhnout. Z praxe vyplývá, že je souběžně třeba posílit také rodiče. Nedůvěra ve vlastní schopnosti, nepřijetí faktu, že pečují o dítě s hendikepem, který je trvalý a často nikdy nedojde k jeho zlepšení; nízké sebevědomí rodičů či neznalost specifík vývoje a péče o dítě s hendikepem, výrazně zvyšují pečovatelskou zátěž. Jejimi důsledky jsou nejčastěji vyčerpání rodičů, selhávání v rodičovské roli (dítě umístí do specializovaného pobytového zařízení, protože už nemohou dál), upozaďují péči o své zdravé děti, nevěnují jim potřebný čas a pozornost (důsledkem jsou rizikové projevy chování – záškoláctví, šikana, závislosti apod.), což ještě více zvyšuje tlak a zátěž na rodiče. Výsledkem je rozpad celé rodiny, odchod většinou otce, který znovu zakládá novou rodinu, dochází k narušení funkcí rodiny, snížení životní úrovně všech jejích členů a k jejich sociálnímu ohrožení. Prevence by tedy měla být významně zaměřena na **posílení rodičovských kompetencí s cílem setrvání postiženého dítěte v rodině a na socializaci a maximální rozvoj dítěte s hendikepem v rámci jeho schopností**. Pracujeme s rodinou jako celkem skrze **Individuální plán podpory (IPP)**. Prostřednictvím multidisciplinárního přístupu k rodinám se snažíme zvýšit efektivitu intervencí různých profesí, jež do rodiny vstupují (tripartita sociální oblast/školství/zdravotnictví).

Zdroj: Akropolis, z.s. (Mgr. Klofáčová Andrea, Mgr. Zdenek Vilímek, 2022)